

Lähteetön skuuppikilpailu

Rikostoimittajat ja Bodominjärven murhatutkinta

Perjantaina 28. toukokuuta 2004 Espoon käräjäoikeus vapautti 44 vuoden takaisista Bodominjärven murhista epäiltyinä olleen Nils Gustafssonin – kaikkien yllätykseksi. Tiedotusvälineiden kesken alkoi armoton kilpajuoksu.

Gustafssonin asianajaja Riitta Leppiniemi pyysi vapauttamisistunnon jälkeen hyvin hartaasti, etteivät toimittajat ja kuvaajat häiritse hänen päämiehensä kotirauhaa. Kovin moni ei toiveesta piitannut. Sain itsekin toimeksiannon mennä todistamaan Gustafssonin kotitalon nurkille miehen paluuta.

Ajelin hiljalleen osoitteeksi merkittyä tietä, mutta en löytänyt oikeaa taloa. Käsitin kuitenkin, että tätä tietä Gustafssonin pitäisi kaiken järjen mukaan tulla. Hyvä tarkkailupaikka löytyi levikkeeltä omakotitalon pensasaidan vierestä.

En ehtinyt istua autossa minuuttiakaan, kun sen viereen syöksyi kovalla äänellä huutanut nainen. Saman tien soitti Helsingin Sanomien kollega ja kysyi, aioinko mennä Gustafssonin talolle. Kerroin olevani jo siellä, ja että auton vieressä kiljui nainen ja komenteli lähtemään pois. Minä lähdin, ja kollega sanoi, että eipä taida olla syytä tulla.

Gustafssonin kotitiellä tuli vastaan Iltalehden partion auto. Ajelin itse isomalle tielle, johon oli parkkeerannut Ilta-Sanomien kuvaaja Peter Jansson. Hän neuvoi, että Gustafssonin talo näkyy noin 300 metrin päässä peltoaukean keskellä. Poiketessani huutavan naisen nurkalla ehdin panna merkille, että pellon halki johtava tie oli suljettu puomilla.

Myöhemmin selvisi, että sen viereisessä kyltissä luki: ”Yksityisalue. Toimittajilta pääsy kielletty”. Jäin vartioon Janssonin auton lähelle. Pian paikalle ilmaantui muita kollegoja. Ainoastaan Ylen autossa oli tunnukset. Iltalehden patruuni meni puomille asti. Todennäköisesti sama nainen hyökkäsi viittilöimään heidänkin eteensä. Kollegat liikkuvat sivutiellä epätietoisinä, ja Ylen tv-kuvaaja viritti kameransa pellolle, josta on hyvä näkyvyys Gustafssonin talolle.

Seuraavaksi ilmaantui poliisiauto, ja partio käveli puomilta Gustafssonin taloon. Virkavallan hälytti mitä ilmeisimmin järjestystä pitänyt nainen. Partio palasi ja sai mediajoukon noudattamaan ohjeitaan hyvässä yhteisymmärryk-

sessä. Minua ei kiinnostanut mennä konstaapelien puheille. Gustafssonin pihalta tuli muutamia autoja, ehkä sukulaisten tai tuttavien. Autoista näytettiin keskisormea. Poistuin paikalta vähin äänin. Esimiesten yllyttämänä päädyin kirjoittamaan Aamulehteen kolumnin otsikolla ”Tuli kokeilluksi haaskalin-tunakin”.

Peter Janssonin työskentelytapaa on syytä ihailla. Hän ei häirinyt ison tien varressa ketään, mutta onnistui silti hoitamaan työnsä. Asiaa tietysti auttoi se, että Ilta-Sanomilla oli Vantaan vankilan portillakin kuvaaja, joka välitti Janssonille tiedon, millaisella autolla ja mihin aikaan Gustafsson oli tulossa kotiin. Jansson taisi ainoana kuvaajana tietää, että Gustafssonin talolle pääsee kahta kautta. Koko muu joukko odotteli väärässä paikassa. Vain Jansson osasi katsoa, milloin harmaa Ford Mondeo ajoi toista reittiä Gustafssonin pihaan.

Gustafssonin jahtaaminen mediassa päättyi suurelta osin tähän. 28. heinäkuuta kerrottiin, että käräjäoikeuden Gustafssonille määräämä matkustuskielto oli umpeutunut edellispäivänä, eikä poliisi vaatinut uusia pakkokeinoja. Sen jälkeen on kerrottu muutamassa uutispätkässä, että esitutkinnan valmistuminen on kiinni rikoslaboratorion lausunnoista Englannista ja Saksasta. Tätä kirjoitettaessa lausuntoja Englannista odotellaan yhä. (Toim. huom. DNA-tutkimuksen tulokset valmistuivat tammikuun lopussa 2005. Keskusrikospoliisi arvioi tuolloin lausunnon valmistuvan helmikuun puoliväliin mennessä.)

Tiedotuksen niukkuus pakotti arvuuttelemaan

Jo ennen Gustafssonin vapauttamista lehdet olivat kilpailleet keskenään tutkinnan eri vaiheiden raportoinnissa. Pelkkää niukkuutta jakanut keskusrikospoliisin tiedotuslinja teki Bodominjärven kolmoissurman uutisoinnista paljolti lähteetöntä spekulointia. Kun tutkintaa johtava rikosylikomisario Tero Haapala ei suostunut kertomaan mistään juuri mitään, etenkin kokeneet rikostoimittajat intoutuivat kaivelemaan näyttöjä ja arvuuttelemaan. Ja meiltähän se kävi.

Yhtään kiveä ei jäänyt kääntämättä. Kolmoissurmasta epäiltynä vangittu Nils Gustafsson on ollut rivien välissä ainakin pari kertaa vuorenvarmasti murhamies, vaikka tätä kirjoitettaessa jouluviikolla esitutkinta ei ollut vielä valmistunut. Espoon käräjäoikeus vangitsi Gustafssonin 2. huhtikuuta 2004. Äärimmäisen salaiseksi tarkoitettu pakkokeino-oikeudenkäynti venähti tai sitä venytettiin poliisin taktisista syistä yli virka-ajan. Keskusrikospoliisi ei olisi halunnut suurin surminkaan tiedotusvälineitä riesakseen.

Lehdistö pääsi kuitenkin asiasta jyvälle. Ilmeisesti vangitun henkilöllisyys selvisi soittamalla vangitsemispäätöksen tehneelle käräjätuomarille Olli Saunanojalle. Vangittu osoittautui 62-vuotiaaksi Nils Gustafssoniksi. Hän jäi ainoana eloon neljästä nuoresta telttaretkelijästä, joiden uskottiin joutuneen ulkopuolisen henkilön silmittömän hyökkäyksen uhreiksi helluntaina 5. kesäkuuta 1960.

Vangitsemispäivän iltana useimmat valtaledet haastattelivat tutkinnanjohtaja Haapalaa. Esimerkiksi Aamulehdelle hän paljasti ainoastaan, että miehen nimi oli ollut esillä jo tutkinnan alussa 44 vuotta aikaisemmin. Selväksi tuli myös se, että Gustafsson otettiin kiinni alkuviikosta poliisin omien tutkimusten perusteella ja että häntä vastaan oli vahva näyttö. Mitään yksityiskohtia tutkimuksista ei hellinnyt. Helsingin Sanomat siteerasi Yleisradion tv-uutisissa ollutta Haapalan kommenttia. Sen mukaan epäilty löytyy poliisin tutkinta-aineistosta tutkinnan alkuajoista lähtien. Monet lehdet osasivat päätellä itse, että vangitseminen todennäköisillä syillä tarkoittaa hyvin vahvaa epäilyä. Ilta-Sanomien uutispäällikkö Hannes Markkula otti heti lauantain lehdessä johtavan roolin tarjolla olevien vaihtoehtojen tulkitsijana.

Krp:n mukaan pidätys oli seurausta uuden tekniikan, erityisesti dna:n kehittymisestä. Ilta-Sanomien lähteiden mukaan poliisin dna-näytteet oli kaivettu esiin surmattujen nuorten telttakankaasta ja niitä oli verrattu kiinni otetun miehen näytteisiin.

Markkula myös tiesi keskusrikospoliisin olevan optimistinen Bodominjärven kolmoismurhan lopullisesta selviämisestä. Ilta-Sanomien repäisi avauspakettiinsa juttua viisi sivua. Iltalehti vastasi vajaan aikeilla. Helsingin Sanomat raportoi sivun verran, ja Aamulehden jutut mahtuivat runsaaseen pääuutissivun puolikkaaseen.

Sunnuntaina Helsingin Sanomat otsikoi: ”Nils Gustafsson on epäilty jo pitkään”. Se oli ainoa tieto, joka Haapalasta oli saatu irti. Kakkosjutussa selvitettiin vanhan rikoksen tutkintaongelmia, dna:n merkitystä rikostutkinnalle sekä hypnoosin käyttömahdollisuuksia. Sunnuntai-osastossa oli kuvapainotteinen sivu otsikolla ”Murhan lumo ei vanhene”. Aamulehti jyräytti sunnuntain lehteen otsikon ”Todisteet puoltavat enemmän syyllisyyttä kuin syyttömyyttä”. Johtopäätös oli yhteenvedo Haapalan haastattelusta.

Helsingin Sanomat ei löytänyt maanantaiksi mitään kerrottavaa. Maanantain Ilta-Sanomissa Markkula kirjoitti kuin hän olisi ollut itse paikalla Gustafssonin kuulusteluissa. Hän kyllä mainitsi, että tiedottamisesta yksin vastaava Haapala oli edellispäivänä todennut ainoastaan, ettei uusia pidätyksiä ole tehty. Muuta syväkurkkutietoa riitti.

Markkulan jutun otsikko julisti Gustafssonin kommenttina: ”Minä olen syytön”. Jutussa kerrottiin myös, etteivät Gustafssonin vammat olleetkaan niin pahat kuin julkisuudessa oli kerrottu, ja että Gustafssonin ja hänen telttailukumppaninsa Seppo Boismanin epäiltiin tapelleen keskenään. Markkulan tietojen mukaan vangitun yhdisti murhiin dna:n lisäksi muukin nykyaikaisen teknisen rikostutkinnan tuottama näyttö.

Tiistaina Helsingin Sanomat kertoi kahden palstan uutisessa, että krp oli löytänyt teltan riekaleista ja kahden pojan kengistä teknistä näyttöä rikoksen selvittämiseksi. Tietolähteenä oli krp:n rikosteknisen laboratorion päällikkö Kimmo Himberg. Haapala muistutti, että Gustafsson oli vasta epäilty, ja perusteli niukkaa tiedotuslinjaansa sillä, että yksittäiset tiedonmurut käynnistäisivät vain uuden johtopäätösten ja spekulatioiden ryöpyn.

Ilta-Sanomat rävytti otsikon ”Krp tutkii: Tappelivatko pojat keskenään?” Jutussa tosin muistutettiin, ettei krp myöntänyt eikä kieltänyt tappelututkimuksia. Otsikko perustui Ilta-Sanomien omiin selvityksiin, joiden mukaan osapuolten keskinäinen riitaantuminen oli ollut viime kuukausina tutkimuksen kohteena. Mikäli kukaan ulkopuolinen henkilö ei todellakaan ollut hyökännyt telttaseurueen kimppuun, poliisia kiinnostivat Gustafssonin saamat vammat. Olivatko ne aiheutuneet vain toisen henkilön iskuista vai voisiko osa niistä olla jopa itse aiheutettuja? Markkula arvioi, että myös molemmat vaihtoehdot voisivat tulla kysymykseen samanaikaisesti.

Hautojen avaaminen toi Iltalehdelle uutisvoiton

Pääsiäisen jälkeinen keskiviikko oli Iltalehden uutisvoiton päivä. Lehti oli saanut selville, että poliisi oli sittenkin nostanut Bodomin uhrin haudasta. Haapala ei vahvistanut tietoa, mutta ei kiistänytäkään sitä. Ilta-Sanomien uutiskärki oli, että Gustafsson halusi vapaaksi tutkintavankeudesta. Myös Aamulehti ja Helsingin Sanomat kertoivat, että Gustafsson tahtoi pois kalterien takaa. Torstaina Ilta-Sanomat kuittasi Iltalehden edellispäivän uutisvoiton kertomalla, että surmatun työntöveli oli järkyttynyt haudan avaamisesta. Markkula täydensi, että haudat avattiin sen vuoksi, etteivät vanhat dna-jäljet kelvanneet tutkimusten pohjaksi. Myös haudan kaivamisen harvinaisuutta ihmeteltiin. Helsingin Sanomat kertoi, ettei poliisi vahvistanut eikä kumonnut väitteitä uhrien hautojen avaamisesta. Lehti esitteli myös nykyaikaista rikospaikkatutkintaa. Aamulehti toisti Iltalehden skuuppia STT:n jutussa.

Maanantaina 19. huhtikuuta Ilta-Sanomat ampui uutispommin, jonka mukaan poliisi oli varma vangitun syyllisyydestä. Ilta-Sanomien jutun mukaan keskusrikospoliisissa uskottiin, että sen näyttö Bodominjärven surmissa oli niin vahva, ettei puolustus yrittäisikään sen murtamista.

Puolustus keskittikin kaiken tarmonsensa sen osoittamiseen, että vangitseminen oli joka tapauksessa turha toimenpide: vanhan lain mukaan kukin kolmoismurhan rikoksista saattaa olla pelkkä tappo. Erään asiantuntijan käsityksen mukaan puolustus ei pystyisi kumoamaan krp:n teknisiä kytkentöjä muulla tavalla kuin käynnistämällä uudet, kilpailevat tekniset tutkimukset.

Markkula totesi kommentissaan, että käyttämällä poissulkevaa tutkimusmenetelmää, koko tilanteen nollaamista ja viime vuosina hyvin kehittyneitä dna-teknikkoja krp on julkistanut päätelmänsä. Koska ketään epäiltävää ei Bodominjärven ympäristöstä ole löydetty, epäillään sitten varmoja läsnäolijoita ja valitaan heistä todennäköisin, Markkula tiivisti.

Maanantain Iltalehden uutiskärjessä Gustafsson vakuutti syyttömyyttään ja piti itseään yhtenä uhreista. Aamulehden ja Helsingin Sanomien jutut harvenivat toisen vangitsemisen jälkeen satunnaisiksi ja lyhyiksi seurantapätkiksi. Iltapäivälehdet jäivät pääosin kahdestaan pitämään lähes päivittäin kolmoissurmia otsikoissa.

Markkulalta taas uutispommi

Ilta-Sanomat räjäytti maanantaina 26. huhtikuuta Markkulan kynällä jälleen johtopäätöksiin perustuvan uutispommin. Nelosen uutiset oli esittänyt edellisiltana Gustafssonin haastattelun vuodelta 1995. Etusivulla julistettiin poliisiin uskovan läpimurtoon Gustafssonin kuulusteluissa. Sisäisivun otsikossa läpimurtoteorian perässä oli kysymysmerkki. Nelosen jutun virittämä johtojatous oli se, että Gustafsson tiesi liikaa surmattujen vammoista. Markkulan jutun leipätekstissä arvioitiin, että Gustafssonin tietoisuus vammoista saattoi merkitä läpimurtoa 44 vuotta vanhassa henkikirikostutkinnassa. Ilmeisesti Markkulalla oli jälleen lähde viranomaispiirissä. Sen mukaan Gustafsson oli osannut yksityiskohtaisesti kuvata kahden surmatun toverinsa vammat.

Kolmannen vammoista hän ei puhunut mitään. Markkulalle oli kerrottu, että mies tiesi kahden uhrin vammoista liikaa. Markkula muistutti Gustafssonin omien vammojen lievyydestä ja siitä, että Nelosen uutisissa mies uhosi halusta päästä nokikkain veritekojen tekijän kanssa. Helsingin Sanomat toisti Nelo-

sen jutun otsikolla ”Gustafssonilta salattiin surmat kolme viikkoa”. Aamulehti kertoi asiasta tiistaina STT:n jutussa, jossa Haapala vahvisti nauhan aitouden, mutta huomautti, ettei se tuonut poliisille mitään uutta tietoa.

Iltalehti pääsi tiistain lehdessä näpäyttämään kilpailijaansa tutkinnanjohtaja Haapalan kommentilla väitetystä läpimurrosta. ”Emme ole ilmoittaneet tällä lailla. Kukaan muu kuin minä ei tiedota tästä asiasta eikä keskusrikospoliisi ole tällaista ilmoittanut”, Haapala sanoi. Iltalehden mukaan asia meni tutkinnan ytimeen, eikä Haapala halunnut lausua tutkinnan keskeisestä sisällöstä mitään julkisuuteen.

Markkula muistutti, ettei poliisi ollut vielääkään tiedottanut, olivatko nuoret käyttäneet alkoholia. Hänen mukaansa sen oli täytynyt näkyä joka tapauksessa kolmen uhrin ruumiinavauksessa. Keskiviikkona 28. huhtikuuta Ilta-Sanomat kertoi, että oikeushammaslääkäri Helena Ranta oli tutkinut uhrien luut.

Seuraavana päivänä torstaina Helsingin Sanomat epäili, että muotovirheletan ja kenkien takavarikoinnissa voi kaataa jutun tutkintaa. Perjantain Aamulehti ennusti, että Gustafssonin vangitseminen uhkasi jatkua pitkälle syksyyn. Samassa jutussa todettiin Haapalan suulla edellispäivän juttu takavarikoinnista väärinkäsitykseksi. Uhrien luitten tutkimista Haapala ei myöntänyt eikä kiistänyt Aamulehdelle. Tutkinnanjohtaja totesi vain, että Ranta on oikeushammaslääkäri.

Espoon käräjäoikeus määräsi vapunaattona Gustafssonin pidettäväksi edelleen vangittuna. Kummassakin iltapäivälehdessä oli Vantaan vankilan portilla otettu kuva Gustafssonia kuljettavasta poliisiautosta. Torstaina 6. toukokuuta kaikki lehdet kertoivat, että maailman johtavassa dna-laboratoriossa Englannissa oli löydetty Gustafssonin kengistä otetuista näytteistä toisen tytön verta. Seuraavana päivänä Ilta-Sanomat uutisoi, että surmien syyksi epäiltiin poikien keskinäistä tappelua heti tutkimusten alussa 44 vuotta sitten. Jutussa haastateltiin tapausta silloin tutkinutta poliisia.

”Tämmöisellä uutisoinnilla poliisi ei lähtisi liikkeelle”

Ilta-Sanomat kertoi 11. toukokuuta, että poliisi aikoo lavastaa murhat. Seuraavana päivänä kumpikin iltapäivälehti tiesi, ettei Gustafsson vaadi vapauttamista. Lauantain Ilta-Sanomissa Markkulalla oli jälleen sisäpiiritietoa. Hänen lähteidensä mukaan Gustafsson muisti oli alkanut palailla. Hän toisti jo aiemmin kertomansa, että mies on kuvaillut yksityiskohtaisesti kahden surmatun toverinsa vammoja, mutta kolmannen uhrin vammoista hän ei ollut puhunut

mitään. Poliisin hallussa olevan Nelosen uutisten äänitteen mukaan Gustafsson leimasi kolmoissurmaan syylliseksi äreän kioskikauppiaan, joka oli hukuttautunut oudoissa olosuhteissa kesällä 1969.

Lokakuun toisena päivänä Ilta-Sanomien jutun otsikko kertoi poliisin ratkaiseen Bodominjärven murhat ja että poliisin arvion mukaan syytekynnys ylittyisi varmasti. ”Omassa keskuudessamme olemme aivan varmoja, että syytekynnys ylittyy, sanoi eräs poliisi IS:lle”, jutussa kirjoitettiin.

Tutkinnanjohtaja Haapala kommentoi jo samana päivänä STT:n välityksellä, ettei poliisi ollut antanut asiasta mitään varsinaista haastattelua Ilta-Sanomille eikä muillekaan tiedotusvälineille. Haapalan mukaan tällaisella uutisoinnilla poliisi ei missään tapauksessa lähtisi liikkeelle.

Pekka Parantainen on rikosasioihin erikoistunut Aamulehden toimittaja